

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

1997

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833–1842 metais:
organizacija ir veikla*

VILNIUS

Eugrimas

1997

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas

Česlovas Laurinavičius

Raimundas Lopata

Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)

Vladas Sirutavičius

Darius Staliūnas

Giedrius Subačius

Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesoriai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

IŠVADOS

1. Uždarius Vilniaus universitetą, mažėjo pasaulietinės inteligentijos įtaka. Prasidėjus esminiam jos smukdymo ir vertybinio perorientavimo etapui, pastebimai stiprėjo Katalikų Bažnyčios poveikis visuomenei. Kad ir kokie buvo reformų padariniai, Katalikų Bažnyčia išsaugojo beveik visas pagrindines savo struktūras. Konfesinio elito integracija su valdžia reiškėsi tik drastiškos prievartos sąlygomis, ir ji buvo labiau išorinė, o tarp pasaulietinio elito šis procesas vyko kur kas greičiau.

2. 1833 m. Vilniuje įsteigta Romos katalikų dvasinė akademija tapo svarbiausiu konfesinio elito ugdymo centru Rusijos imperijoje. Tokią išskirtinę padėtį įteisino pats caras Nikolajus I, leidęs senajame LDK centre įsteigti šią mokyklą.

3. Akademija toliau puoselėjo universiteto tradiciją ir tuo laikotarpiu tebebuvo žymiausias teologijos mokslų židinys tiek buvusioje LDK, tiek Lenkijos Karalystėje. Čia telkėsi gana stiprios intelektualinės pajėgos. Dėstytojai ir profesoriai, kurių dauguma atėjo iš universiteto, ne tik skaitė paskaitas, bet ir rašė bei leido teologijos veikalus.

4. Įsteigdama Akademiją, Rusijos valdžia siekė ugdyti valstybei palankius kunigus. Pradinė šio palankumo išraiška turėjo būti indiferentiškumas savo krašto kultūrai ir tradicijoms, arba, kaip mėgdavo sakyti imperijos valdininkai, "lenkiškojo provincializmo" atsisakymas, griežtas bažnytinės ir pasaulietinės veiklos atskyrimas.

Valdžios manymu, prie tokio intelekto pasikeitimo turėjo prisidėti rusų kalbos ir literatūros bei Rusijos istorijos dėstymas.

5. Akademijos auklėtiniai tapo išskirtine kunigų kasta, tačiau jie liko ištikimi Katalikų Bažnyčiai. Nors valdžia protegavo ir palaikė Akademijos auklėtinius, tačiau palankaus atgalinio veiksmo iš jų dažniausiai nesulaukdavo.

6. Tautiniu požiūriu Akademijs – tai mažas buvusios LDK “tautos” modelis. Joje mokėsi klierikai iš visų jos žemių.

7. Kad prievartinis lojalumas yra laikinas, suprato abi pusės. Rusijos imperijos valdžia su nepasitikėjimu ir labai įtariai žiūrėjo į Akademijos personalą bei auklėtinius. Griežta dėstytojų ir profesorių atranka nesukūrė didelio valdžios patikimumo įvaizdžio. Tai liudija dažna Akademijos rektorių kaita ir nuolatinė visos Akademijos priežiūra.

8. Siekdama pakeisti Akademijos ugdymo kryptį ir joje viešpatavusią dvasią, 1842 m. Rusijos valdžia nutarė iškelti ją į Peterburgą. Dešimtmečiui po sukilimo būdinga tai, kad buvo naikinamos LDK tradicijos. Rusija šiuo laikotarpiu siekė visiškai įsitvirtinti buvusioje LDK. Galutinė šio įsitvirtinimo išraiška – visiškai įsiliejimas į Rusijos imperiją tiek instituciniu, tiek dvasiniu atžvilgiu.